

Marko Špikić

Titus Novus: Ikonografija moći cara Franje I. i njezina recepcija u Hrvatskoj i Dalmaciji

Austrijski car Franjo I. (II.) bio je jedan od najznačajnijih europskih vladara na kraju 18. i početku 19. stoljeća. Tijekom duge vladavine (1792.-1835.) dojmio se svojih podanika. Konzervativni je car s dvorom promicao o sebi sliku oca koji skrbi o podanicima, privučenima revolucionarnim idejama, nastavljajući njegovati apsolutističku dvorsku ikonografiju. U ovom se članku upotpunjuju ranije interpretacije careva prikazivanja u javnosti. Raspravlja se o recepciji careve osobe u našim krajevima u doba protunapoleonskih ratova te u prvim godinama nakon tih sukoba. U Hrvatskoj i Dalmaciji se - kao odjek političkih zbivanja, dvorske promidžbe i odanosti caru - pojavio neobično velik broj pjesničkih, govorničkih i političkih tekstova nadahnutih carevim trijumfom, što je potaknuto i carevom posjetom našim krajevima u proljeće 1818. godine.

Franjin se carski lik ponajviše slavio pjesničkim figurama, personifikacijama, epitetima i alegorijama. Status ikonografije moći vladara zbog te činjenice – stvaranja slike cara ponajprije u tekstu – ipak nije sveden isključivo na pisani trag. Osim natpisa koji su isklesani na javnim građevinama Zagreba (Griča i Kaptola), ličkih mjesta, Zadra, Splita i Dubrovnika, cara su dočekale privremene arhitekture slavloluka s ponovljivim alegorijama i izrazima odanosti. Posebna se pozornost pridaje načinu percepcije slike vladara (usporedba štovanja Napoleonova portreta u Dubrovniku 1809. i Franje I. u Zadru 1816. godine) i zamišljenih slika (poetski ekphrasis dubrovačkih erudita Urbana Appendinija i Luke Stullija oko 1815., koji zamišljaju podizanje statue caru).

U tekstu se, konačno, raspravlja o podrijetlu Franjina epiteta Novi Tit. Iako se on može tumačiti kao dio imperijalne habsburške predaje, u Dalmaciji se car naziva novello Tito u pjesničkim (pritom ne i manje političkim) tekstovima. Nadahnuće za to može se naći u scenskim izvedbama 18. stoljeća, osobito operama o antičkom caru. Kaštelanski plemić Radoš Ante Michieli Vitturi u jednom je sonetu iz 1816. pisao o clemenza di Tito, a njegov suvremenik, dramatičar Ivan Kreljanović Albinoni, 1818. napisao je prolog za dramu Clemenza di Tito. Dalmatinski pisci najvjerojatnije su se referirali na Mozartovu operu, nastalu prigodom krunidbe Franjina oca Leopolda u Pragu. Opera iz 1791. govori o vladaru, ali i o podanicima koji se nalaze na raskrižju između prevrata i odanosti, baš kao i narodi Austrijskoga Carstva nakon pojave Napoleona. Sceničnost, pjesništvo u službi političke promidžbe, pitanja intencije dvora i lokalne recepcije tako otvaraju mogućnost novih interpretacija o estetskoj reakciji ili političkom oportunističkom sastavljača panegirika caru na početku 19. stoljeća u Hrvatskoj i Dalmaciji. Privremeni sastavi (premda sačuvani u tisku i rukopisima) i jednako takva arhitektura, prema autorovu mišljenju, dio su slike theatrum mundi predožujuskoga društva kojim su upravljali Franjo I. i knez Metternich.